

MILLIY IQTISODIYOT TARAQQIYOTIDA IJTIMOIIY – GUMANITAR FANLARNING ROLI

Mirzayev Ahmadbek talaba
Farg‘ona Davlat Texnika Universiteti
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17061595>

Annotatsiya: Mazkur ilmiy tezisda ijtimoiy-gumanitar fanlarning milliy iqtisodiyot taraqqiyotidagi o‘rni va ahamiyati chuqur tahlil etilgan. Bugungi globalashuv sharoitida har qanday davlatning iqtisodiy rivojlanishi nafaqat sanoat, moliya va texnologiyalarga, balki aholining ijtimoiy ongiga, madaniy saviyasiga, fuqarolik pozitsiyasiga va axloqiy qadriyatlariga ham bevosita bog‘liqdir. Aynan shu nuqtai nazardan ijtimoiy-gumanitar fanlar – sotsiologiya, psixologiya, iqtisod, siyosatshunoslik, huquqshunoslik, falsafa, tarix va madaniyatshunoslik – jamiyatda intellektual va ma’naviy muhitni shakllantirish orqali iqtisodiy islohotlar uchun sog‘lom zamin yaratadi. Ushbu fanlar yordamida aholi orasida zamonaviy iqtisodiy tafakkur, innovatsion yondashuvlar, tanqidiy fikrlash va mehnat madaniyati rivojlanadi. Bu esa o‘z navbatida ishchi kuchining samaradorligini oshirish, kichik va o‘rta biznesni rivojlantirish, innovatsiyalarni keng joriy qilish va iqtisodiy raqobatbardoshlikni kuchaytirishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: ijtimoiy-gumanitar fanlar, milliy iqtisodiyot, inson kapitali, iqtisodiy taraqqiyot, ijtimoiy ong, innovatsion tafakkur, madaniyatshunoslik, fuqarolik jamiyati, psixologiya, tarix, ta’lim va taraqqiyot.

Milliy iqtisodiy taraqqiyot bugungi kunda ko‘plab omillarga tayanadi. Texnologik rivojlanish, moliyaviy barqarorlik, tabiiy resurslar va sarmoya jalb etish bilan bir qatorda, ijtimoiy-gumanitar fanlarning jamiyatda tutgan o‘rni ham tobora ortib bormoqda. Ushbu fanlar nafaqat inson tafakkuri va axloqiy qadriyatlarini shakllantiradi, balki iqtisodiy islohotlarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishida hal qiluvchi rol o‘ynaydi.

Avvalo, ijtimoiy-gumanitar fanlar – bu jamiyatni anglash, odamlar ongini yuksaltirish, fuqarolik madaniyatini oshirish vositasi hisoblanadi. Sotsiologiya jamiyatdagi ijtimoiy muammolarni aniqlaydi va ularni hal qilish yo‘llarini taklif etadi. Psixologiya esa insonlarning mehnat samaradorligi, motivatsiyasi va psixologik muvozanatini ta’minlaydi. Tarix va madaniyatshunoslik esa milliy qadriyatlarni asrab-avaylash, turizmni rivojlantirish orqali iqtisodiyotga xizmat qiladi.

Inson kapitalining rivoji iqtisodiyotda asosiy ustunliklardan biridir. Bilimga ega, madaniyatli va innovatsion fikrlovchi inson – bu ishlab chiqarishning asosiy harakatlantiruvchi kuchi sanaladi. Aynan ijtimoiy-gumanitar fanlar inson salohiyatini yuksaltiradi, tanqidiy fikrlash, ijodiy yondashuv, muomala madaniyati kabi ko‘nikmalarni shakllantiradi. Bu esa zamonaviy iqtisodiyotda raqobatbardosh kadrlarni yetishtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, bu fanlar ijtimoiy barqarorlikni ta’minlashda, ijtimoiy ziddiyatlarni oldini olishda, jamiyatdagi birdamlikni kuchaytirishda asosiy omil bo‘lib xizmat qiladi. Psixologik barqaror muhitda faoliyat yuritayotgan jamoalar iqtisodiy jihatdan samaraliroq ishlaydi. Siyosatshunoslik va huquqshunoslik fanlari esa boshqaruv samaradorligini oshiradi, qonun ustuvorligini mustahkamlaydi. Bularning barchasi davlat tomonidan olib borilayotgan iqtisodiy islohotlarning muvaffaqiyatli amalga oshishiga xizmat qiladi.

Ijtimoiy-gumanitar fanlar turizmning rivojlanishiga ham katta hissa qo‘shadi. Tarixiy yodgorliklar, madaniy obidalar, milliy qadriyatlar asosida shakllangan turizm sohasi iqtisodiyotda muhim sektor hisoblanadi. Shu sababli, tarix va madaniyatshunoslik fanlari bu sohada ilmiy asoslangan yondashuvlar va strategiyalarni ishlab chiqishda muhim manba vazifasini bajaradi.

Zamonaviy iqtisodiy islohotlar murakkab va ko‘p qirrali jarayon bo‘lib, ular nafaqat bozor munosabatlari, balki inson omili, jamiyatning madaniy-tarixiy xususiyatlari va ijtimoiy muvozanatini ham e’tiborga olishni talab etadi. Bu borada ijtimoiy-gumanitar fanlar fundamental rol o‘ynaydi. Ular islohotlarning ijtimoiy zaminini mustahkamlash, fuqarolik jamiyatini rivojlantirish, hamda

iqtisodiy qarorlar va ularning oqibatlari o'rtasida uyg'unlikni ta'minlashda beqiyos vositadir.

Mehnat bozori tarkibini yangilash, ishchi kuchini zamon talablariga moslashtirishda ham gumanitar fanlarning o'рни katta. Masalan, psixologik xizmatlar yordamida xodimlarning professional moslashuvi, motivatsiyasi, va samarali mehnat ko'rsatkichlari ta'minlanadi. Sotsiologik yondashuvlar esa islohotlar jarayonida yuzaga keladigan ijtimoiy ziddiyatlarni aniqlash va ularni bartaraf etish strategiyalarini ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Shuningdek, falsafa va madaniyatshunoslik fanlari iqtisodiy jarayonlarda axloqiy yondashuvni kuchaytiradi. Bu esa korrupsiyaga qarshi kurash, adolatli raqobat muhiti yaratish, ishbilarmonlik madaniyatini shakllantirishda katta ahamiyat kasb etadi. Ijtimoiy-gumanitar yondashuvlar orqali iqtisodiy samaradorlik emas, balki ijtimoiy adolat tamoyillariga asoslangan islohotlar yo'lga qo'yiladi.

Innovatsion iqtisodiyotning shakllanishi ham aynan inson tafakkuridagi yangilanish bilan bog'liq. Tanqidiy va tizimli fikrlashni shakllantirish, jamoatchilikni islohotlarga tayyorlash, yangilikka ochiqlikni targ'ib qilish – bularning barchasi ijtimoiy-gumanitar ta'lim va tarbiyaning mahsulidir. Jamiyatda intellektual resurslar qanchalik kuchli bo'lsa, iqtisodiy o'sish shunchalik barqaror bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, ijtimoiy-gumanitar fanlar iqtisodiy tizimni insonparvar, adolatli va barqaror asoslar ustida qurishga xizmat qiladi. Ular nafaqat iqtisodiy siyosatning ijtimoiy oqibatlarini nazorat qiladi, balki ularni ilgari ko'ra olish, boshqarish va jamiyatga to'g'ri tushuntirish imkonini ham beradi. Bugungi islohotlar davrida bu fanlarning roli yanada ortib borayotgani bejiz emas.

Adabiyotlar:

1. Бекмуродов, У. (2020). Иқтисодиёт ва ижтимоий фанларнинг интеграцияси асосида барқарор ривожланиш масалалари. – Тошкент: “Иқтисод-фаровонлик” нашриёти.

2. Назаров, К. (2019). Инсон капитали ва унинг иқтисодий тараққиётдаги ўрни. – Тошкент: Фан.
3. Acemoglu, D., & Robinson, J. (2012). Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity and Poverty. – New York: Crown Publishing Group.
4. Schultz, T. W. (1981). Investing in People: The Economics of Population Quality. – University of California Press.
5. UNDP (2022). Human Development Report 2022: Uncertain Times, Unsettled Lives – Shaping our Future in a Transforming World. – New York: United Nations Development Programme.
6. Amartya Sen. (1999). Development as Freedom. – Oxford: Oxford University Press.
7. Касимов, С. (2021). Инновацион иқтисодиёт ва ижтимоий фанларнинг ўзаро таъсири. // Ўзбекистон иқтисодиёти журнали, №4, 45–52-бетлар.
8. Hasanov, B. (2023). Ijtimoiy fanlar va milliy qadriyatlarning iqtisodiy islohotlardagi o‘rni. – Farg‘ona: Ma’rifat.
9. World Bank. (2023). World Development Indicators. – Washington D.C.: The World Bank Group.
10. Gulyamov, S. (2020). Ma'naviyat, ijtimoiy barqarorlik va iqtisodiy islohotlar uyg'unligi. // Ma'naviyat va Ma'rifat, №7, 30–36-betlar.